

FATİH OPERASI

YALÇIN TURA

MCCCLXXXV
DEXXI ME
NSIS NOVEM
BRAS

CYN-FARİ

T

URAN Oflazoğlu, 1981 yılında temsil edilen “Bizans Düştü” adlı üç perdelik oyununu sonradan ele almış, kısaltarak

iki perdelik bir libretto hâline getirmiş ve başka librettolarıyla birlikte, “Fatih” adıyla yayınlanan kitabına koymuştu. İmzalayarak bana verdiği nüshanın ilk sayfasına da: “Haydi bakalım, bestele artık” yazmıştı.

Turan’la İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’ndeki öğrenimim sırasında tanışmıştık. Esas sertifikası İngiliz Edebiyatı iken yardımcı sertifika olarak da bizim Felsefe Bölümü’ne devam etmeye başlamıştı. Kısa zamanda dost olduk, sanırım tanışmamızda ortak arkadaşımız Ender Gürol’un da katkısı olmuştu.

Turan, o zamanlar şiire ağırlık veriyor ve ilginç okuyuşuyla, yeni şiirlerini okuyarak beğenimizi kazanıyordu.

Dostluğumuz zamanla ilerledi ve okul hayatından sonra da devam etti. Ben de onun bazı şiirlerini besteliyordum ve o da bunları çok beğeniyordu. Zamanla tiyatro alanına da yönelmiş ve ilk oyunlarının yanı sıra, Şeyh Galib’in ünlü mesnevîsi “Güzellik ile Aşk”ı günümüz diline aktararak, benden, onu müzikli bir sahne eseri hâline dönüştürmemi istemişti. Çalışmaya ve nasıl sahnelenebileceği konusunu araştırmaya başladık. Bu konuda iki ortak dostumuz, Altın ve Doğan Soylu da bizimle kafa yoruyordu. Cüneyd Gökçer’le de görüştük. O da bize yardımcı olacağına söz verdi. Ne yazık ki, benim öteki işlerim bu konuyu ertelememe neden oldu. Daha sonra, “Şeyh Galib’e Saygı” adıyla

yayınlanan kantatımın ana düşüncesi bu çalışmalarımın sonuçlarından biridir.

Dostluğumuz hiç kesilmedi. Ailecek de hemen her hafta görüşüyor ve çalışmalarımızdan birbirimizi bilgilendiriyorduk. Bu arada onun üç şiirini, mezzo-soprano, koro ve orkestra için “Turan Oflazoğlu’nun 3 Şiiri” başlığıyla bestelemiştim ve bu eser değerli sanatçı Ayla Büyükataman’ın sesi ile, Ruhi Ayangil ve korosunun da katılımıyla seslendirilmiş, CD olarak da yayınlanmıştı.

Turan’ın “Çağrı” başlıklı şiirini de tenor, koro ve orkestra için bestelemiştim.

Bu arada, zamanın Kültür Bakanı Namık Kemal Zeybek’in 1991’de topladığı Opera ve Bale Sempozyumu’nun ardından ısmarladığı “Karacaoğlan” operasını uzun süre ara verdikten sonra tamamlamıştım. Karacaoğlan’ın şiirlerinden yararlanarak hazırladığım libretto üzerine bestelediğim opera yöneticilerin masasında beklemeye başlamıştı. Sonunda, o zamanki Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürü Rengim Gökmen’in önerisi üzerine, o sıralarda Antalya Devlet Opera ve Balesi Müdürü olan değerli sanatçı Aytaç Manizade’nin ilgilenmesiyle eser sahneye kondu ve seyirciler tarafından büyük ilgiyle karşılandı. Birkaç eleştirmen dostumsa, 2 saat 50 dakika süren eseri uzun buldular. Seyirciyi uzun eserlerle sıkmamak gerekmiş. Wagner’in 5 buçuk saatlik operasını sıkılmadan seyredenleri düşündüm.

Turan Oflazoğlu’nun “Fatih” librettosu, yaklaşık beş yıldır kafamı

kurcalıyor, yazılıp tamamlanmayı bekliyordum. İki yılı aşkın bir süre sonunda tamamlayabildim. Bu kez, uzunluktan korkan opera yöneticilerini düşünerek, Turan’ın üç perdeden ikiye indirdiği librettodan çok küçük birkaç kesintiyi de kendim yaparak, eserin 2 saati geçmemesine özen gösterdim. Süreyya Operası’nda bir temsil arasında “Fatih Operası”nı tamamladığımı bildirdiğim değerli dostum Rengim Gökmen çok ilgilendi. Yanında değerli şan sanatçısı ve opera rejisörü Yekta Kara da vardı. O tarihlerde İstanbul’daki Atatürk Kültür Merkezi kapalıydı ve onarım çalışmaları devam ediyordu. Rengim Gökmen de Yekta Kara da, bana şunu söylediler: “AKM tamamlansın, açılışını ‘Fatih Operası’nın temsiliyle yaparız.”

Yıl 2012 idi.

Yıl şimdi 2020. AKM henüz tamamlanamadı. Benim “Fatih Operası” ise çoktan tamamlandı. Çalışmalar için gerekli olan şan ve piyano düzenlemesi, orkestra partiyonu ve orkestra çalgılarının her biri için gerekli olan notalar hazır. Her şey, AKM’nin tamamlanmasını ve bütün bu notaların benden istenerek açılış için çalışmalara başlatılmasını, bunun için de Devletin yetkili kişi ve organı tarafından gerekli emir ve buyruğun verilmesini bekliyor.

Turan Oflazoğlu, sık sık bana “‘Fatih Operası’ ne zaman temsil edilecek, ne bekleniyor, bizler acaba o günleri görebilecek miyiz?” diye soruyordu. (İkimiz de 80leri yarılırdık, 90a doğru gidiyoruz). Turan’a nasıl cevap vereceğimi bilemiyorum. Ben de, hiç değilse operanın içeriğini açıklayayım, diyorum.

FATİH

A. Turan Oflazoğlu'nun librettosu üzerine Yalçın Tura tarafından bestelenen operadaki olayların özeti

Birinci Perde

Başlangıç. Demirciler kılıç döverler.

1. Sahne: Edirne Sarayı önü. Akşemsettin Mehmet'e kılıç kuşandırır. Herkes yeni padişaha biat eder. Yeniçeriler, sefer isteklerini belirtirler.

2. Sahne: Bizans elçisi gelir.

Türklerin Bizans'a ödedikleri verginin arttırılmasını ister. Mehmet yumuşak davranır. İstediginizi yakında biz getireceğiz, der.

3. Sahne: Bizans sarayında İmparator ve kumandanları yeni padişah hakkında konuşurlar. Çoğu, onu yumuşak başlı bulmuştur. Kumandan Notaras ise farklı düşünmekte, uyanık ve tedbirli olmayı önermektedir.

4. Sahne: Edirne sarayında, Mehmet, sefer hazırlığına çıkmak üzere; hanımı Gülbahar'la vedalaşır. Ondan hayır dua ister.

5. Sahne: Boğazın Rumeli yakası. Mehmet oraya bir hisar yaptırmak istemektedir. Bizans Elçisi karşı çıkar. Mehmet kararlıdır. Hisarın her iki taraf için de yararlı olacağını söyler.

6. Sahne: Bizans sarayında, yaklaşan Türk tehlikesine karşı Roma'dan, Katoliklerden yardım istenmiştir. Onlar da yardım karşılığında Bizanslılardan, mezheplerini bırakıp Katolik olmalarını istemişlerdir. Bu konu tartışılmaktadır.

7. Sahne: Bizans'da bir meydan. Baş rahip Gennadios Katoliklerle anlaşılmasına karşıdır ve artık hiçbir şeye karışmayacağını, saraya ve halka yardım etmeyeceğini söyler. Onun en büyük destekçisi ve halk önderi Bizantina adlı kadın, bir kısım halkla birlikte oraya gelir ve Gennadios'dan yardımını esirgememesini isterler. Gennadios kararından vazgeçmez.

8. Sahne: Rumeli Hisarı tamamlanmıştır. Kumandanlar ve Bizans Elçisi de açılıştaki hazır. Mehmet, hisarın Bizans'ın yararına olacağını, kuzeyden gelecek yabancı gemilerin izinsiz geçişinin engelleneceğini söyler. Az sonra kuzeyden bir gemi görünür. Durması için birkaç kez işaret verilir. Gemi durmaz. Bunun üzerine top ateşiyle durdurulur. Topların gücü herkes üzerinde büyük etki yapmıştır. Mehmet, topları döken Macar asıllı Urban'dan daha büyük, daha güçlü toplar yapmasını ister. Kentler yıkan, imparatorluklar batıran toplar mı? sorusuna, Çağ batıran toplar, diye cevap verir.

Perde kapanır.

İkinci Perde

1. Sahne: Bizans. İmparatorluk Sarayı. Türk elçisi, şehrin, kapıları açılır ve Türklerle teslim edilirse, kimsenin canına, malına ve dinine dokunulmayacağını bildirir. Öneri kabul edilmez. Bir top sesi kuşatmanın başlayacağını haber verir. İmparatorun emriyle kumandanlar görev yerlerine koşarlar. Cenovalı kumandan Jüstinyani'nin isteği üzerine imparator onu başkumandan yapar. Notaras buna karşıdır. Askerlerin, yabancı bir başkumandan emrinde yeterli istekle savaşmak istemeyeceklerini söyler.

2. Sahne: Mehmet, kumandan Zağanos Paşa ile savaşın gidişi hakkında yapılması gerekenleri konuşur. Macar elçisi gelir ve kuşatma kaldırılmazsa Macar ordusunun Bizans'ın yardımına geleceğini söyler. Güçlü bir top sesi ona en iyi cevap olur.

3. Sahne: Bizans halkı top atışlarını dinleyerek durumu konuşmaktadırlar. Birden çanlar çalınmaya başlar. Cenova donanması yardıma gelmiştir. Halk sevinçindedir.

4. Sahne: Halk heyecanla denizdeki savaşı seyretmekte ve olanlar hakkında konuşmaktadır. Bir halk inanışına göre şehir ancak gemilerin denizde değil de karada yürüdüğü görülürse düşecektir. Bu da olamayacağına göre, endişe edecek bir şey yoktur. Bu konuşmalar sırasında, gemilerinin Halic'e bir türlü giremeyeşine kızan Mehmet, atını denize sürer. Halk onun cesareti karşısında hayretindedir.

5. Sahne: Bir meyhane. Bizanslı kadınlar ve erkekler, yiyip içip eğlenmektedirler. Meyhaneci kadın Eleni, herkesi içmeye ve oynamaya çağıran bir şarkıya başlar. Katoliklerle yaşamaktansa Türklerle yaşamının çok daha iyi olacağını söyler. Herkes buna katılır. İçer, şarkı söyler ve hora teperler.

6. Sahne: Türk ordugâhında Mehmet Zağanos'la konuşmakta, çocukluğundan beri Bizans'ı alma hayaliyle yaşadığını söylemektedir. Halil Paşa ise savaşın uzamasından yakınmakta, kuşatmayı kaldırıp geri çekilmeyi önermektedir. Bunu işiten Akşemsettin karşı çıkar ve bu savaşın mutlaka kazanılacağını söyler.

7. Sahne: Türk askerleri türküler söyleyerek gemileri karadan çekmekte, zinciri yüzünden bir türlü girilemeyen Halic'e indirmektedirler.

8. Sahne: İmparator, sarayında, bu umulmadık olay karşısında şaşkınlık ve kızgınlıkla dolaşmakta, kafasının içinde Mehmet'le tartışmaktadır.

9. Sahne: Bizans'da bir meydan. Halk gemilerin Halic'e inmesi karşısında şaşkıncıdır. Bizantina da, dinlerini Katoliklerin hükmünden kurtarmaya kararlıdır.

10. Sahne: Mehmet Zağanos'la konuşmaktadır. Askerler, kuşatmanın sonuç alınmadan uzaması yüzünden homurdanmaya başlamışlardır. Zağanos, bir an önce surlara yüklenmek gerektiğini söyler.

11. Sahne: Surlar üzerinde Bizans askerleri de isteksizce oturmakta, yabancı başkomutanın emirlerini dinlememektedirler. Durumu gören imparator, üzüntü içindedir.

12. Sahne: Olayların başından beri bu savaşa karşı olan Halil Paşa, yabancı orduların ve donanmaların yardıma gelmek üzere olduklarını ileri sürerek kuşatmanın kaldırılmasını önerir. Buna karşı, Akşemsettin, hiçbir gücün bu kuşatmayı kaldırtamayacağını, zaferin, kutlu sözlerle müjdelendiğini söyler. Mehmet de, ne bahasına olursa olsun savaşa devam etmeye ve şehri fethetmeye yemin eder. Bu yemininden dönmeye kalkarsa her türlü belanın başına gelmesine katlanacaktır.

13. Sahne: Bizans sarayında, kumandanlar, İmparatora kaçmasını teklif ederler. İmparator son nefesine kadar kalıp şehri savunacağını bildirir.

14. Sahne: Akşemsettin Mehmet'e savaşı kazananın, yenenin, yenilene karşı insanca, onurlu davranmasının gereğinden söz eder. Mehmet de onu onaylar.

15. Sahne: Şafak sökmektedir. Türk askerleri tekbirlerle saldırmakta, iki ordu arasında kıyasıya bir savaş sürmektedir. İmparator da kalan askerleriyle birlikte savaşmaktadır. Öldürücü bir yara almış olan Jüstinyani, İmparatora, savaşa devam edemeyeceğini söyler ve kaçmasını önerir. İmparator son nefesine kadar savaşmaya ve onuruyla ölmeye kararlıdır. Türk askerleri surlarda açılan gedikten burçlara çıkarak Osmanlı bayrağını dikmektedirler. Bizans fethedilmiştir.

16. Sahne: Zafer marşıyla sahneye bir yandan Türkler, öbür yandan da başlarında Bizantina olmak üzere Bizanslılar girer. Mehmet, kurtarılan bu şehirde herkesin düşüncesinde, inancında özgür olacağını, düzenle, güzellik içinde yaşayacağını bildirir.

İnsanlık için yeni bir çağ açılmıştır. Herkes bunu kutlamaktadır.

Opera, Kapanış korusuyla son bulur:

Sen nice putları kırarsın, Sultan.

Bunalmışları kurtararsın, Sultan.

Gönlünü herkese açık tutarak

Tüm gönüllere taht kurarsın, Sultan.

Umut karanlığı deldi seninle.

Ötelerden müjde geldi seninle.

Düşüncen göklere yöneldiğinden,

İnsan daha da yükseldi seninle.

Daralmış ufuklardan taşan Sultan.

Her adımda, bir doruk aşan Sultan.

Yüzyılları bir anda eskiterek,

Yepyeni bir çağa erişen Sultan!

PERDE İNER. OPERANIN SONU

KİŞİLER

SULTAN MEHMET (Tenor)

AKŞEMSETTİN (Bas)

SADRAZAM HALİL PAŞA (Tenor)

ZAĞANOS PAŞA (Bas Bariton)

URBAN (Tenor)

TÜRK ELÇİSİ (Bariton)

BİZANS ELÇİSİ (Bas Bariton)

MACAR ELÇİSİ (Tenor)

İMPARATOR KONSTANTİN (Bariton)

BAŞMABEYİNCİ FRANÇEZ (Bas)

AMİRAL NOTARAS (Bas Bariton)

GENERAL JÜSTİNYANİ (Tenor)

RAHİP GENNADİOS (BAS)

GÜLBAHAR (Soprano)

BİZANTİNA (Alto)

ELENİ (Mezzo-Soprano)

Paşalar, yeniçeriler, sipahiler,

Bizanslı subaylar, askerler,

Kadınlar, erkekler.

KORO

Sopranolar, Altolar, Tenorlar, Baslar

Olaylar 1452-1453 yılları arasında Edirne' de, Bizans'da ve Bizans dolaylarında geçmektedir. ❏